

je pač »simple«) je treba tu določneje izraziti; nam se zdi skoraj nepotrebno, braniti svojega prijatelja pred očitkom, da ima »preprosto dušo«. Na str. 53. čitam: »Nenadoma se ji je tu zazdela ljubezen«, kar je pač spet prevestna hoja za originalom. Slovenski bi bilo: »... se ji je zazdelo, da je tu ljubezen«. Opozorim naj še na nekaj manjših pogreškov: vi niste grd 61. (nam. grdi;) udejstviti uspehe 62. (nam. doseči u.); vse to mu je govorilo, da molči 75. (nam. naj molči); da pa prevajavec omahuje med pisavo č u v s t v o, mu ni zameriti. Ni o n kriv...

Za uvod v knjižico bi ne škodilo nekaj besedi o avtorju Paulu Ackerju (1874.—1915.), nadarjenem učencu Paula Bourget-ja; saj je bil doslej pri nas popolnoma neznan. Janez Logar

I v a n B u č e r, *Čez steno*. Mohorjeva knjižnica 63. Celje 1934.

Star trikot, ženska med dvema moškima, se nakaže v Dubrovniku, razrešuje pa v slovenskih gorah. Ta trojica so Pavle Košak, trgovski družabnik Dubrovčana Bonića, študent Janez, Pavletov brat, in Bonićeva hčerka Dana. Oba brata ljubita Dano in si to prikrivata, Dana pa — nihajoča med obema različnima značajema — prepusti končno odločitev usodi in se odpravi z bratoma v gore. Tam naj se odloči. — V silnem neurju, ki zajame trojico na poti s Prisojnika, Janez v varnem zavetju pod skalo s sugestivno silo svojega značaja in močjo svojih oči pridobi Dano zase; v tem pa Pavle nekaj sto metrov niže doživlja vso grozo pobesnele gorske prirode in sanja o tistem domu, ki si ga ustvarita z Dano. Zvečer pove Dana Janezu, da je sanjala o drugačnem: o možu, ki jo bo sprevajal na lepe izprehode in ji posul življenjsko pot s pravljicami, a našla je njega, ki jo poln sile in ognja vodi v svoje divje in skoraj nepristopno kraljestvo. Ve, da ga ne dosega, a hoče za njim. Janez ji zaneseno izjavlja, da noče mehkih valov, ki tožijo jokavo pesem; hoče divjo skladbo viharja, ki proslavlja stvarstvo, ne mehkih pravljic o vilah in neresnih dušah, ki bi ji jo polagal mehak človek na pot, temveč ono pravljico o velikanskih in silnih čarovnih močeh.

Naslednjega dne pa je Dana spet na realnih tleh, spet vsa v dvomih. Ne razume Janeza, kam prav za prav hoče. V njegovo zanesenjaško deklariranje o njenih ciljih, ki so visoko na vrhu, do katerih morata z vsem svojim naporom čez steno, poseže Dana s prerealno besedo: »Da, Janez! Mislim si takole: ustvariva miren dom, ko se poročiva...« Ob teh besedah je Janez splahnel kot pod mrzlim oblivom. Zanj vendar vse to: miren dom, poroka, otroci itd. ni čisto nič važno. On sanja o melodiji dveh duš, ki se bosta na vrhu zlili v en spev, in spozna, da se je v Dani zmotil... In Dana se je v istem trenutku zavedela, da se je nepremišljeno vdala hipni strasti, da je zablodila. Saj je ljubila le Janezovo ognjevitost, ne njegove duše. Njen pravi je mirni, blagi Pavle.

S tem je za Dano trikot razbit, za Janeza ne. Kljub spoznanju, da Dana ne more za njim, se po njenem odhodu vse njegove misli upirajo v Dubrovnik; a tam se Dana in Pavle pripravljata na poroko in vabita tudi njega.

V Meliti, ki se je Janeza z nekam preočitno vsiljivostjo oklenila že na Kredarici, je našel Janez »sorodno dušo«, ki ji more zaupati svoje bridkosti.

Melita ga odtlej spremlja na njegovih turah. Tudi na dan Danine poroke s Pavletom odide Janez — namesto v Dubrovnik — z Melito »k prijateljici ponižanih in razžaljenih, v prirodo«. Vprav ob uri poroke ves v mislih na Dano sam drevi s Planjave; zamišljen spodrsne na trdem snegu, da strmoglavi čez steno. Kot rešiteljica se pojavi Melita. Ona je tudi v bolnišnici težko ranjenemu noč in dan ob strani. Ko ga obiščeta Dana in Pavle, izjavi Janez, da je Melita njegova zaročenka.

Glavno težo dejanja nosi Janez. Njemu je pisatelj posvetil največ pažnje; predstavlja ga kot krepkega, silnega človeka, ki ve, kaj hoče in ki svoje življenje odločno usmerja po svojem dejanju. S to svojo odločnostjo si na višku dejanja osvoji Dano. A kmalu za tem stoji pred nami kot mladosten zanesenjaka z visokoletečimi in mamljivimi besedami, katerih čaru se predaja njegova okolica in — sam, a v odločilnem trenutku pokaže, da ne ve, kaj prav za prav hoče. Tako se osrednja postava v povesti prelomi sama v sebi — in vsi njeni prejšnji in poznejši napor, s katerimi usmerja povest, se nam pokažejo v zelo problematični luči.

Čisto medla in neizdelana postava v povesti je Pavle. O njem vemo po direktni pisateljevi (in Danini) oznaki, da je dober, miren, blag človek z mehкими očmi in negovanim obrazom, da hrepeni po mirnem domu in tihi sreči z Dano. A v dejanje ne posega, vedno stoji ob strani.

Dana, o kateri izvemo takoj v začetku samo to, da *l j u b i n e n a v a d n e*, skrivnostne stvari (s to oznako hoče pisatelj utemeljiti, zakaj se oprime Janeza), je v negotovosti, koga ljubi, dobro podana. Da je njen preokret od Janeza k Pavlu nekam slabo utemeljen, je kriva predvsem popolna neizdelanost Pavletove postave v povesti.

Melita, v kateri je Janez naivno takoj zaslutil sebi sorodno dušo, v bistvu ni nič drugačna kot Dana; le bolj potprežljiva in rafinirana — in s tem končno doseže pri Janezu to, kar je bilo za bolj odkrito in neposrednejšo Dano nedosegljivo.

Povest ima že v osnovi težke hibe, izvirajoče v prvi vrsti iz nejasnosti o osnovnem, gonilnem hotenju junakovem, v drugi vrsti pa iz nedodelanosti posameznih oseb.

Ob pogledu na podrobno obdelavo snovi pa je treba predvsem ugotoviti, da bi povest mnogo pridobila, če bi je avtor ob izdaji v knjigi črtal vsaj za — polovico. Dvoje je, kar v taki obliki, kot je tu podano, v povest ne spada: dialogi in traktati o raznih vprašanjih, ki zanimajo turista. Avtorjevo začetništvo je čutiti zlasti v dialogu: od vseh menda niti eden ne zadovoljuje s svojo naravnostjo, nujnostjo, globino ali duhovitostjo. Da pa vse besede, ki jih ljudje vedno govore ob podpisovanju v knjige, ob naročanju čaja po kočah, v dolgočasju ali zadregi, z vso svojo nepomembnostjo in vsakdanjostjo v povest ne spadajo, o tem si mora biti pisatelj pred začetkom dela na jasnem. — Po svojem junaku razlaga svoje nazore o vseh mogočih planinskih vprašanjih: o turizmu sploh, o pravem turistu, o razmerju med staro in mlado turistično generacijo, o nedeljskih turistih in o goloti v gorah, o trganju planinskih rož itd. Vsi ti traktati so po sili uvrščeni

v povest, a — kakor so tudi sprejemljivi — vanjo v tej obliki ne spadajo. Z zgodbo in ljudmi v njej niso organsko zvezani.

Povest pa ima tudi nekaj močnih poglavij, ki kažejo, za kaj ima pisatelj talent. Mislim zlasti na popis neurja na Prisojniku, vzpona čez Severno steno; Janezove poti s Planjave in njegove nesreče.

Jezik je slovnično čist. Čudim se le, kako je mogel avtorju (in uredniku) uiti pasiv povratnega glagola: »O katerih se javno prepira!« (140). Metaforika je v glavnem tradicionalna, znesena iz drugih naših leposlovcev, in je ponekod do neužitnosti papirnata (prim.: »V spomin si je vtisnil to in ono, odluščil drobec iz opazovanja ter ga shranil v njivi svoje duše.« 21.). Glede na hribolaško terminologijo, ki jo pisatelj uporablja, mislim, da je tudi v povesti ne gre kar nacíelo odklanjati, dasi bo za marsikakega čitatelja neturista abstraktna in nenazorna. Ali je vsa terminologija pristna in porabna, ne morem soditi — mislim pa, da so sinonimi (»vezanke« in »okovanke« za: »gojzerje«) odveč.

Janez Logar

Herman Sudermann: Mati Skrb. Prevedel Mirko Javornik. Izdala Delavska založba r. z. z o. z. v Ljubljani 1932. 249 str. (Krekova knjižnica.)

Sudermanna so svoj čas slavili kot naturalista, toda od naturalizma je vzel le toliko, da se je lahko pokazal v novi obleki, v srcu je ostal vedno pristaš starejše estetike. Tako je tudi v tej povesti zvesta obnova miljeja in življenjskega razgovora združena z zahtevami moči in lepote. Glavna oseba se razvije v junaka, iz pasivnega človeka zraste osebnost, ki zna življenje premagati. Naturalizem je gnal človeka v suženjstvo narave, v temno usodo, Sudermann je pokazal jasno osvobojenje, ki ga doseže, kdor je sposoben, da tvega in žrtvuje vse, življenje in premoženje. Življenjski ideal je svoboda nagonskega človeka, še ne svoboda duha. Ta del tudi ni tako prepričevalen, ker je v sorodu s Sudermannovim stremljenjem, ki hoče za vsako ceno sijati, pač pa se je izvirnost pisatelja neovirano in srečno sprostila v predočevanju doraščajoče mladosti, zato bo ostala povest vedno mlada. To je vzgojni roman, prestavljen v deželski milje; pozna bogastvo in revščino, zna ujeti življenjski razgovor v vsej neposrednosti, da oživi svoje osebe, nikakor pa še ne odkriva svojevrstnega človeka dežele in njegovega čuvstvovanja.

Dr. J. Šile

Damir Feigel, Čarovnik brez dovoljenja. Gorizia 1933. Izdala in založila knjiž. zadruga: Goriška Matica. Str. 150.

Feigel je naš tipični zabavni pisatelj brez književne ambicije. To zadnje mu je v škodo, zakaj nedostaje mu ne pripovednega daru ne pripovedne spretnosti ali rutine. Tudi dovolj močnega humorja ima in potrebno fantazijo in je kot tak edini pri nas, ki piše utopistične zgodbe. Tak je tudi v »Čarovniku« z groteskno zamislijo električnega strelobera in »liliputatorja«. Ta hvaležni in izvirni motiv bi bil mogel Feigel izgraditi v zares napeto in močno privlačno romantično zgodbo, če bi bil stvar drapiral z močnejšo graviteto navidezno resno znanstvenega projekta, ne pa humoristično in vsakdanje satirično.

Dr. I. P.